

Říjen 2022

QUO VADIS, STAN?

Budoucnost hnutí STAN ve vládě Petra Fialy

Jan Rovenský

Po komunálních a senátních volbách se znovu nabízí otázka, jakou budoucnost má ve vládě Petra Fialy hnutí Starostové a nezávislí.

Na pomyslnou misku vah je třeba dát několik proměnných – výsledky zářijových voleb, skandály STAN (zejména v souvislosti s korupční kauzou Dozimetr), mediální vyjadřování čelních politiků hnutí, vývoj volebních preferencí, reálnou politickou sílu Starostů a nezávislých v Poslanecké sněmovně, ale také české předsednictví Radě EU.

Kauzy, kam se podíváš

Začněme různými aférami, které druhé nejsilnější vládní hnutí provází v podstatě už rok od sněmovních voleb v říjnu 2021. Ještě před koncem roku 2021 muselo vedení STAN vracet podezřelé sponzorské dary od neprůhledných firem sídlících na Kypru, kvůli vazbám na firmy s nejasnými vlastníky a nesrovnalostem ve financích se musel vzdát postu ministra průmyslu a obchodu vlivný člen STAN Věslav Michalík a předseda strany Vít Rakušan čelil kritice za to, že se ještě jako potenciální kandidát na ministra vnitra sešel s tehdejším policejním prezidentem Janem Švejdarem, který nedlouho poté oznámil svoji rezignaci. Záhy po Novém roce musel rezignovat na mandát poslanec Jan Farský, který plánoval odcestovat na osmiměsíční stáž do USA, což ale před volbami zamlčel, nebo se ukázalo, že ministr školství Petr Gazdík je ve střetu zájmů, jelikož se nezbavil podílu v jedné zlínské firmě.

Jednoznačně nejvíc ale reputace Starostů a nezávislých utrpěla kvůli korupční kauze Dozimetr, v rámci níž policisté podezřívají mj. vlivného zlínského podnikatele Michala Redla (člověka s vazbami na Radovana Krejčíře) a exnáměstkka pražského primátora Petra Hlubučka z organizování zločinecké skupiny s cílem ovlivňovat veřejné zakázky a vyvádět majetek z městských firem a dalších institucí. Kvůli kontaktům na podnikatele Redla, který se záhy ocitl ve vazbě, skončil ve funkci ministra školství Petr Gazdík, na funkci ve straně rezignoval i europoslanec Stanislav Polčák. Tou dobou se dostal pod tlak znovu předseda STAN Vít Rakušan, ale kvůli absenci přímého propojení s Redlem výzvy k rezignaci z postu ministra vnitra ustál.

Mnohem silnější volání po Rakušanově demisi nastalo až po prosazení Petra Mlejnka na post ředitele Ústavu pro zahraniční styky a informace (ÚZSI), respektive kvůli tomu, že vyšly najevo Mlejnkovy úzké vazby na stíhaného podnikatele Redla, o kterých předseda Rakušan věděl před tím, než Mlejnka navrhl na šéfa zahraniční rozvědky. Navzdory tomu, že Mlejnek na svou funkci brzy poté rezignoval a Rakušanovi vyjádřil důvěru také premiér a předseda ODS Petr Fiala, proti Rakušanově setrvání na postu ministra vnitra se vyjádřila nejen opozice, ale i nevládní organizace (např. Transparency International) nebo také komentátoři, běžně současné vládní garnituře spíše naklonění. Vít Rakušan i tyto události ustál, jeho pověst i pověst Starostů a nezávislých ale citelně utrpěla.

Reputaci a důvěru voličů ve STAN poškodily také neobratné a místy chaotické vyjadřování klíčových představitelů hnutí, ať už šlo o Rakušanovy výroky kolem jmenování Mlejnka nebo výmluvy o vyvozování politické odpovědnosti kvůli korupční kauze Dozimetr, protichůdná, nesrozumitelná a někdy i pohrdavá vyjádření ministra průmyslu a obchodu Jozefa Síkely týkající se řešení energetické krize, nepovedené mediální výstupy ministra školství Vladimíra Balaše nebo malá viditelnost ministra pro evropské záležitosti Mikuláše Beka.

Komunální volby ve světle čísel

Není proto divu, že ve volebních modelech zveřejněných v září se STAN pohyboval kolem kritické pětiprocentní hranice pro vstup do Sněmovny, případně i pod ní (Kantar 6,5 %, STEM 5 %, Median 4 %, Sanep 4,5 %). To proti výsledku sněmovních voleb, kdy v koalici s Piráty získali Starostové a nezávislí 15,6 procenta hlasů (a díky aktivnímu kroužkování získalo hnutí STAN 33 křesel proti 4 mandátům Pirátů), pro stranu a její politiky představuje velmi varovný signál. Ostatně pokles preferencí se promítl i do senátních a komunálních voleb.

V Senátu hnutí STAN obhajovalo šest křesel, do druhého kola se dostal jen jeden nominant, který nakonec neuspěl. Že jde o zklamání, Vít Rakušan nezastíral už po prvním kole. Mnohem více

sebevědomý byl předseda STAN ohledně výsledků komunálních voleb, které označil za úspěšné. Výsledky i politologové však jeho tvrzení spíše vyvrací.

Ve srovnání s rokem 2018, kdy Starostové a nezávislí získali 2601 zastupitelů, prošlo letos sítím voleb jen 1854 zastupitelů STAN, tedy o třetinu méně než před čtyřmi lety. Je sice pravda, že v komunálních volbách STAN nezaznamenal velký debakl, zde je ale třeba zdůraznit, že to se dalo očekávat vzhledem ke kořenům hnutí. Starostové a nezávislí svoji voličskou základnu čerpají především v menších obcích, kde politická příslušnost nehraje zásadní roli na rozdíl od ve větších měst. To je pro STAN na jednu stranu výhoda, na druhou stranu to omezuje hnutí ve volbách vyššího řádu, tedy zejména do Poslanecké sněmovny.

To je i důvodem, proč ve sněmovních volbách hnutí kandidovalo samostatně jen jednou (v roce 2017, kdy získalo 5,2 % hlasů a 6 mandátů), jinak vždy v koalici (16,7 % a 3 mandáty v roce 2010 s TOP 09, 12 % a 3 mandáty v roce 2013 s TOP 09 a 15,6 % hlasů a 33 mandátů v roce 2021 s Piráty). Dopady kauzy Dozimetr se již ukázaly při zářijových volbách do Senátu a skutečný test důvěry STAN čeká až v krajských volbách v roce 2024 a hlavně při volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2025. V obou případech se hnutí může utěšovat tím, že i v politice platí, že čas hojí všechny rány.

Kratší konec provazu

Stojí se však zamyslet nad tím, jaká může být budoucnost Starostů a nezávislých ve vládě Petra Fialy. Na první pohled se může zdát, že jejich postavení – jakožto druhé nejsilnější vládní formace s 33 poslanci – je nezpochybnitelné, zejména když ODS má jen o jeden mandát víc.

Vláda pětikoalice se opírá o většinu 108 hlasů (ODS 34 poslanců, STAN 33 křesel, KDU-ČSL 23 mandátů, TOP 09 14 křesel a Piráti 4 poslance), bez Starostů a nezávislých by měla 75 křesel. Z rozložení sil ve Sněmovně tak vyplývá, že jedinou stranou koalice, kterou by bylo možno obětovat, by byli Piráti. I bez nich by Fialova vláda udržela velmi pohodlnou většinu 104 hlasů.

Co by se ale stalo, kdyby se premiér Fiala, rozhodl zbavit ministrů za STAN ve vládě, potažmo by „na sílu“ jen sesadil z postu ministra vnitra Víta Rakušana (bez ohledu, zda by to znamenalo jeho úplný konec ve vládě, anebo přesun na některé jiné ministerstvo)? Starosty a nezávislé by takovým rozhodnutím předseda vlády dostal do opravdu svízelné situace. Byli by nuceni si vybrat, zda rekonstrukci vlády přijmou, anebo vládu kvůli zásahu premiéra opustí. V obou případech by hnutí každopádně tahalo za kratší konec provazu.

Pokud by STAN rekonstrukci vlády akceptoval, šlo by o zásadní oslabení v očích veřejnosti. Ještě potupnější by pro hnutí bylo, kdyby muselo strpět přesun svého předsedy Rakušana na jiný ministerský post či jeho úplné odvolání z vlády.

Pokud by se rekonstrukce vlády stala pro Starosty a nezávislé důvodem k opuštění koalice, i v tomto případě by STAN byl postaven před Sophiinu volbu – buď by politici hnutí i nadále podporovali nyní již menšinovou vládu čtyřkoalice z opozičních lavic (zřejmě výměnou za nějaké ústupky či posty), už by ale příliš nedokázali ovlivňovat vládní rozhodnutí, anebo by se mohli stát součástí opozice po boku ANO a SPD. Druhou možností by svým voličům hnutí STAN vysvětlovalo velmi obtížně, notabene kdyby došlo na hlasování o nedůvěře vládě a Starostové a nezávislí by pomohli vládu shodit. V současnosti je takový scénář naprosto nepředstavitelný. Případná podpora menšinového kabinetu by se špatně vysvětlovala voličům STAN a působila by navenek dost křečovitě – těžko by politici STAN

vysvětlovali, že podpora kabinetu je něčím víc než snaha si udržet posty a výhody dojednané za toleranci vlády.

Navíc by oba tyto hypotetické scénáře – rekonstrukce vlády či odchod STAN – zcela jistě vyvolaly vnitrostranické otřesy v rámci hnutí. Není vyloučena ani varianta, že by mohlo dojít k rozštěpení poslaneckého klubu a vzniku nového subjektu, jak jsme toho byli svědky u Věcí veřejných za vlády premiéra Petra Nečase. Jistě lze argumentovat, že 33 poslanců STAN by vůči Fialově vládě mělo velký vydírací potenciál, spíše ale jde o optický klam, podobně jako tomu bylo v případě již zmíněných Věcí veřejných. Trumfy v rukou naopak drží premiér Petr Fiala a ODS.

Další pokračování STAN ve vládě, aniž by došlo k výměnám na resortech, je nejvíce výhodné pro Starosty a nezávislé, nikoli nutně pro nejsilnější vládní stranu ODS. Rázným řezem a rekonstrukcí vlády kvůli nepovedenému jmenování Petra Mlejníka šéfem české rozvědky, kdy STAN byl v největší defenzivě za celou dobu svého působení ve vládě, se naopak premiér Fiala mohl veřejně distancovat od vedení Starostů a nezávislých a docílit obměny nepopulárních a nevýrazných ministrů za STAN. Takto hnutí bude Fialovu vládu zatěžovat dál.

Nabízí se několik vysvětlení, proč k takovému kroku premiér nesáhl. Mohlo jít o snahu nenarušovat zdání soudržnosti pětikoalice před komunálními a senátními volbami, svou roli mohl hrát i fakt, že Česká republika je předsednickou zemí Evropské unie (a že předsednictví v roce 2009 poznamenal pád vlády), stejně i jako přesvědčení, že by pětikoalice měla vládnout po celé volební období společně. Předseda vlády mohl také usoudit, že „vydírací“ potenciál STAN je větší, než tomu je ve skutečnosti, anebo čeká na jiný, vhodnější moment, aby provedl rekonstrukci vlády. Nyní by se totiž bez nějakého nového skandálu např. v korupční kauze Dozimetr těžko obměna kabinetu veřejně vysvětlovala, zvláště když výměnu šesti ministrů doporučil premiérovi prezident Miloš Zeman.

Závěr

Zdá se tedy, že do konce roku, za předpokladu, že se neobjeví další skandál, mají Starostové a nezávislí své místo ve vládě Petra Fialy jisté. Tehdy také končí české předsednictví Radě EU a česká vláda již nebude pod drobnohledem ostatních členských zemí a evropských médií. V každém případě při detailnější analýze se ukazuje, že síla STAN vyjádřená počtem zástupců v Poslanecké sněmovně nemusí být pro jeho další budoucnost v kabinetu tím rozhodujícím faktorem, zda Starostové a nezávislí ve vládě zůstanou.

Autor

JAN ROVENSKÝ

Analytik

Vystudoval Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy, obor anglistika a politologie, v roce 2008 získal doktorát z politické teorie na univerzitě LUISS Guido Carli v Římě. Patnáct let pracoval v deníku Právo, kde zprvu působil v zahraniční redakci. Od roku 2009 pracoval v politickém oddělení, od roku 2018 do ledna 2021 na pozici zástupce šéfredaktora. Od února 2021 je poradcem předsedy hnutí ANO v oblasti médií.

Vydavatel

**INSTITUT
PRO POLITIKU
A SPOLEČNOST**

INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST

Posláním Institutu je zkvalitňování českého politického a veřejného prostředí prostřednictvím profesionální a otevřené diskuse a vytvoření živé platformy, která pojmenovává zásadní problémy, vypracovává jejich analýzy a nabízí recepty pro jejich řešení formou spolupráce expertů a politiků, mezinárodních konferencí, seminářů, veřejných diskuzí, politických a společenských analýz dostupných celé české společnosti. Jsme přesvědčeni, že otevřená odborná diskuse a poznání podstaty a příčin jednotlivých problémů jsou nutným předpokladem jakéhokoli úspěšného řešení problémů současné společnosti.

Martinská 2, 110 00 Praha 1

+420 602 502 674

www.politikaspolecnost.cz

office@politikaspolecnost.cz